

Børn lærer sproget af deres **forældre**

Når børn bruger sproget i leg og andet samvær med andre børn og voksne øver de sig i at anvende sproget målrettet, kreativt og præcist – sproget automatiseres. **Børn lærer imidlertid primært sprog af de voksne.** De lærer sig det sprog, de hører de voksne anvende - det gælder både det ordforråd og de vendinger, der kendetegner den enkelte families sprog - og de lærer sig den måde de voksne anvender sproget på, når de taler sammen, og når de taler om hændelser og oplevelser i tilværelsen. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at alle voksne er sproglige rollemodeller, men at I som forældre har en særlig vigtig position i forbindelse med jeres barns sproglige udvikling.

Forældre er sproglige rollemodeller

Børn lærer bl.a. sprog ved at efterligne den måde deres forældre bruger sproget på. Hvor det lille barn har brug for at kunne efterligne de voksnes ord og vendinger og lære af den måde de voksne understøtter sproget gennem kropssprog, mimik og gestik, har det lidt ældre barn brug for hjælp til at udvide sit ordforråd, gennemskue sprogets grammatiske opbygning og dets anvendelsesmuligheder. Barnet skal bl.a. lære, at det samme ord kan have forskellige betydninger (at bakke, en bakke på vejen, en bakke jordbær osv.), at anvende synonymmer (en 'seng' kan også kaldes en kane, en køje, et leje osv.) og det skal lære at anvende og forstå både ironi og humor.

I er som forældre centrale rollemodeller for jeres **børn**, fordi I er **de personer, der er sammen** med jeres børn i flest timer i døgnet, og fordi I er de personer, som barnet har de tætteste følelsesmæssige relationer til. I har mulighed for at tale med jeres barn i mange forskellige situationer hver eneste dag. Det gælder f.eks. i forbindelse med morgenrutiner, når jeres barn skal vågne, spise morgenmad, tage tøj på osv. Netop rutinesituationerne giver mulighed for tilbagevendende at benævne de konkrete genstande, der er forbundet med rutinerne. Der kan tales om, hvordan det er at skulle tidligt op, hvordan barnet har sovet, hvad barnet har drømt, og der kan tales om, hvilket **tøj, der passer til dagens aktiviteter** og vejret. Påklædning er en oplagt mulighed for at gentage navnene på de enkelte beklædningsstykker og tale i over- og underbegreber (tøj kan være undertøj, overtøj, nat-tøj, strømper og bukser osv.) og om kroppen, farver og retninger. Det har stor betydning, at I er opmærksomme på, at barnet deltager aktivt i samtalen - det er vigtigt, at I taler med barnet og ikke kun til barnet. Samtalen er af afgørende betydning for barnets mulighed for at udvikle et varieret ordforråd og gøre sig sociale erfaringer med sproget.

Hvis I synes, det er svært eller kunstigt at føre en samtale med jeres barn, kan det være en god idé at tale med en pædagog i børnehaven om, hvordan I kan komme til at fungere som stærke sproglige rollemodeller, og hvordan I kan skabe kommunikative situationer og oplevelser, som inddrager og stimulerer barnets muligheder for at få sproglig erfaring.

Det er væsentligt at komme børn, som er uvillige til at kommunikere, sprogligt i møde og forblive i deres interessefelt i længere tid. Disse børn kan være særligt sårbare i forhold til faktorer, der er hæmmende for kommunikation, fx at de ikke oplever sig hørt eller imødekommet. Her har både forældre og pædagoger en særlig opgave.

Samtalen mellem forældre og børn

Et godt udgangspunkt er, at det først og fremmest handler om at få barnet til at deltage aktivt i samtalen. Det vil sige, at I både opfordrer og udfordrer jeres barn igennem samtaler i hverdagen. Dette gøres i høj grad ved, at I lytter til, hvad barnet har på hjerte og understøtter samtalen ved at stille interesserede og uddybende spørgsmål til barnets fortælling.

Der er udarbejdet en række understøttende sprogstrategier, som I med fordel kan anvende sammen med jeres barn.

1. Brug åbnende spørgsmål

Stil spørgsmål som ikke kan besvares med ja eller nej. Åbnende spørgsmål indledes ofte med hvem, hvad og hvor.

Eksempel: "Hvor tror du, at mariehønen flyver hen nu?"

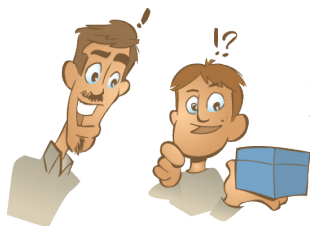
"Hvad var det allersjoveste, da du var i puderummet med Søren?"

2. Følg barnets interesse

Når barnet viser interesse for f.eks. prinsesser, Spiderman, traktorer eller den mariehøne, som det lige har fået øje på, vil det gerne snakke om det, det er optaget af. Ved at følge barnets interesser, kan I efterhånden udvide og udvikle indholdet af samtalen, så der kommer nye ord og nye perspektiver på. Fra det konkrete bevæger I jer over i noget mere abstrakt, således at barnet får udvidet sit ordforråd og sin erfaringsverden og sin evne til at kategorisere

3. Vent på barnets svar

Giv barnet tid til at svare! Barnet skal måske bruge lidt tid til at finde de ord, det skal bruge for at kunne svare, eller måske skal barnet bruge tid til lige at forstå spørgsmålet. Når I giver jer tid og venter på, at barnet selv finder ordene og konstruerer sætninger, sker der en læreproces, hvor barnet får opbygget en tro på, at det mestrer sproglige udfordringer.

4. Fortolk og udvid, hvad barnet siger

Udvid det barnet siger. Det kan være nødvendigt at hjælpe barnet med at finde de rigtige ord og vendinger, så det kan udtrykke sig klart.

Eksempel: Dreng på 3 år: "Den er på den der, hænger ved køleskabet?"

Voksen: "Tænker du på et skab?"

Dreng: "Neeeej, den deer hænger papir på".

Voksen: "Åh, en opslagslagstavle – din flotte tegning hænger på en opslagsstavle ved siden af dit køleskab."

5. Hjælp barnet med at sætte ord på

Gentag gerne det samme ord mange gange og brug det på forskellige måder, så barnet lærer ordets forskellige betydninger og anvendelsesmuligheder. Når I ofte benævner ting og begreber i barnets nærhed tilegner barnet sig nye ord og kan dermed efterhånden selv inddrage disse ord og begreber i sit eget sprog.

Eksempel: Man kan gemme en lille Bamse et uventet sted og skiftes til at fortælle, hvor Bamse er. Fx Bamse sidder i entréen, på badeværelset eller i skuffe nummer tre i køkkenet. Bagefter kan barnet gemme Bamse og fortælle, hvor den voksne skal lede.

6. Forklar ord, som barnet ikke kender i forvejen

Alle børn har brug for at få forklaret nye ord og begreber. Børn har brug for, at enkelte ord forklares og får mening for barnet. Tal med barnet om enkeltord som eksempelvis skuffe, vindueskarm eller carport for at sikre dig, at barnet har tilegnet sig ordet og forstår hvad det betyder.

Forskning har vist, at følgende måder at forklare ord på til børn er særligt effektive:

- Brug et andet ord med tilsvarende betydning
- Brug gestik eller lyde til at illustrere, hvad ordet betyder
- Brug ordet i en anden sammenhæng
- Peg på illustrationer, der svarer til det pågældende ord
- Inddrag konkrete materialer, så barnet får visualiseret ordet

7. Relater til noget, barnet kender:

Inddrag barnets personlige erfaringer i samtalen. Former, farver og tal kan med fordel relateres til genstande barnet kender navnene og funktionerne på i forvejen.

Eksempel: ”Kan du huske, at da vi kørte med bus, kørte vi forbi et højt tårn?”

”Den dag vi var på kræmmermarked, prøvede du en karrusel, og så kildede det i maven...”

8. Udnyt de sproglige kompetencer, barnet har i forvejen:

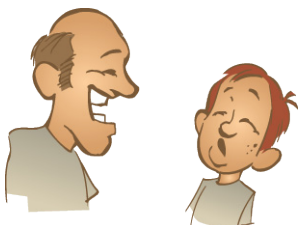
Støt barnet i at lave små fortællinger, hvor barnet anvender egne erfaringer og sproglige færdigheder. Det kan være fortællinger om barnet selv, det kan være gode løgnehistorier og det kan være fantasihistorier om sørøvere eller dansepiger. I kan støtte barnets fortællelyst ved at lytte og stille nysgerrige spørgsmål til fortællingen.

9. Ret ikke barnets fejl direkte

Man kan rette barnet ved at gentage den sætning, barnet har sagt, i korrekt form og ved eventuelt at udvide sætningen som beskrevet under punkt 4. Når barnet giver sig i kast med længere ytringer, understøttes disse fuldt og helt, hvis hele udsagnet gentages i korrekt form og man undgår at forenkle barnets udsagn.

10. Leg med sproget, når det er muligt

Leg altid med sproget, så I gør det sjovt at lære nye ord og sætninger. Barnet opdager hurtigt nye muligheder, og det udfordres når sproget anvendes på en overraskende måde. Læs f.eks. en historie som barnet holder af, men giv figurerne andre evt. skøre navne eller lav om på handlingen, så barnet først undres derefter morer sig, protesterer og retter dine fejl.

Samtaler om hverdagen

I forhold til jeres mulighed for at tale med barnet om, hvad det har været optaget af i løbet af dagen i børnehaven, er det nødvendigt at pædagogerne er gode til at orientere jer om, hvilke temaer man overordnet arbejder med, og hvad der helt konkret er sket i løbet af dagen.

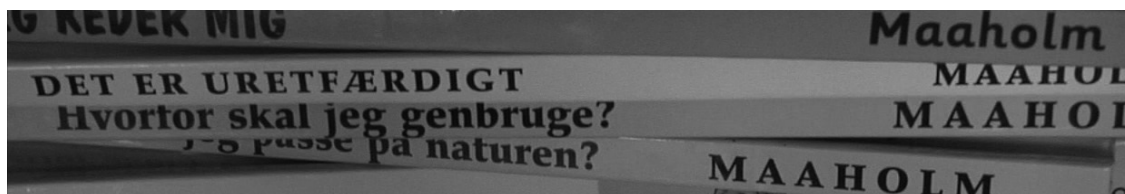
Nogle institutioner tager billeder af børnenes aktiviteter i løbet af dagen som en løbende information til forældrene. Det giver børn og forældre mulighed for at se billederne sammen og barnet kan fortælle hvad det selv har lavet. Billederne giver jer mulighed for senere at vende tilbage til det, der er sket og stille konkrete spørgsmål til barnet "Jeg så at I havde lavet en vejbane i sandkassen, hvordan gjorde I det?" "Hvad lavede du?" osv,

Tal med jeres daginstitution om, hvordan I sammen med pædagogerne kan skabe gode sprogunderstøttende miljøer, der tager udgangspunkt i netop jeres behov og forudsætninger.

Sprogvurdering

I forbindelse med sprogvurderingen er det et naturligt krav, at I involveres både før og efter vurderingen er foretaget. Hvis pædagogerne mener, at det er relevant at sprogvurdere barnet, har I pligt til at lade jeres barn sprogvurdere. Efter sprogvurderingen skal I have

forelagt resultatet, så I sammen med pædagogerne kan finde frem til, hvordan I bedst muligt støtter jeres barn sprogligt. Det kan være, at I skal læse bøger derhjemme, der passer til de temaer, man aktuelt arbejder med i børnehaven, eller det kan være, at I i højere grad skal fokusere på de understøttende sprogstrategier, der er nævnt ovenfor. Det kan også være at I helt konkret får en liste med udvalgte ord, som jeres barn skal være fortrolig med for at få udbytte af de aktiviteter, der foregår i børnehaven.

Dialogisk læsning

En anden form for aktivitet I kan bruge til at støtte jeres barn sprogligt er ”Dialogisk læsning”, som er en højtlesningsmetode, hvor man involverer barnet aktivt i samtalen om bogens opbygning og handling. Dialogisk læsning giver jer mulighed for at tilpasse samtalen til barnets interesser og sproglige niveau, hvilket har særlig stor betydning for børn med sproglige udfordringer.

Sådan laves højtlesning om til dialogisk læsning

Før læsningen

- Læs bogen før du læser med dit barn og dan dig et billede af, hvad du vil tale om og spørge ind til i historien.
- Gør læsningen til noget trygt og særligt.
- Præsenter bogen for dit barn: vis forsiden og bagsiden frem og fortæl, hvem der har skrevet og tegnet bogen.
- Stil åbnende spørgsmål til barnet om bogens udseende.
- Lad evt. dit barn sidde med en lille genstand som har en særlig betydning i historien.

Under læsningen

- Lyt til barnet og vær åben for spørgsmål undervejs. Når dit barn stiller spørgsmål, så stop op og besvar.
- Følg dit barns nysgerrighed, vær nærværende, spørg ind til dit barns interesse og vent på barnets svar. Lyt til svaret og inddrag det så vidt muligt i samtalen
- Gør dit barn til medfortæller.
- Ved genlæsning: opfordr barnet til at fortælle det, det kan huske, fx ud fra billederne. Hjælp barnet til at sætte ord på fortællingen, hvis det ikke kan huske de rette ord og vendinger. Forklar de ord barnet ikke kender i forvejen og tilføj gerne ny viden til dit barns viden.

Efter læsningen

- Snak med barnet om indholdet også efter at bogen er lukket. Brug de nye ord, som bogen indeholder - jo flere gange dit barn hører ordene, jo større sandsynlighed er der for at det husker dem og selv vil anvende dem.

Vælg bøger der handler om noget dit barn er optaget af, eller som det kender fra sin hverdag, eller bøger der indeholder de ord, du vurderer, barnet i særlig grad har brug for at lære. Bøger, der ser ud til at være særligt egnede til dialogisk læsning:

- har farverige illustrationer, der understøtter forståelsen
- har en passende længde
- fortæller en fiktiv historie
- passer indholdsmæssigt til barnets alder

Læs gerne de samme bøger sammen med barnet tre-fire gange over en kortere periode ved hjælp af principperne for dialogisk oplæsning og med opmærksomhed på de understøttende sprogstrategier.

Referencer:

Bleses, Dorte (2010): Barnets første lærer bor derhjemme, Læsepædagogen nr. 4.

Bylander, Helle & Thomsen, Inge Benn (2008): Sprog og leg. Herning: Specialpædagogisk forlag

Boye, Connie & Kirsten Rasmussen (2011): Små børns sprog og læsning – fra nul til syv år. København: Akademisk forlag

Yderligere inspirationsmateriale til forældrene ligger på Sprogpakkens hjemmeside: www.sprogpakken.dk

